

I

[1] L'àugur Quint Muci solia explicar, amb bona memòria i amenitat, moltes coses sobre Gai Leli, el seu sogre,¹ i no deixava, en cap discurs, de qualificar-lo de savi. Jo, per la meva banda, tan bon punt vaig haver pres la toga viril, vaig ser confiat pel meu pare a Escèvola, perquè, en la mesura que pogués i em fos permès, no em separés mai del costat d'aquell ancià. Així doncs, les seves paraules —moltes d'elles, dissertacions exposades assenyadament; moltes altres, també, expressades de forma concisa i adequada— me les gravava a la memòria, i m'afanyava a aprendre del seu saber. Quan ell va morir, em vaig adreçar al pòntifex Escèvola,² que m'atreveixo a considerar la persona més eminent de la nostra ciutat tant pel seu enginy com pel seu sentit de la justícia. Però sobre això tocarà parlar en una altra ocasió: ara torno a l'àugur.

[2] Recordo sovint moltes coses d'ell, i el recordo, en especial, un dia assegut a casa seva, en l'hemicicle —com acostumava a fer—,³ mentre jo mateix i uns quants amics íntims érem allà, al seu costat, quan va portar la conversa cap a un assumpte que llavors anava gairebé en boca de tothom. Tu sens dubte recordes, Àtic,⁴ i encara

més pel fet que tenies molt de tracte amb Publi Sulpici, quin gran estupor demostrava la gent o com es planyia perquè aquest últim, tribú de la plebs, discrepava amb un odi mortal de Quint Pompeu, que en aquell moment era cònsol, amb el qual havia estat tan unit i que tant havia estimat.⁵

[3] Així doncs, aquell dia Escèvola, després de mencionar precisament aquest fet, ens va exposar el discurs de Leli sobre l'amistat, arran de la conversa que el mateix Leli havia mantingut amb ell i amb un altre gendre, Gai Fanni, fill de Marc, pocs dies després de la mort de l'Africà.⁶ Vaig gravar-me a la memòria les frases de la seva discussió i les he exposades aquí, en aquest llibre, a la meua manera; en conseqüència, he presentat els interlocutors quasi com si parlessin ells mateixos, per tal de no haver d'afegir tot sovint «dic» i «diu», i perquè semblés com si la conversa tingués lloc davant de nosaltres.

[4] Com que sovint em deies que escrivís alguna cosa sobre l'amistat, em va semblar que aquest tema era digne no només del coneixement de tothom, sinó de la intimitat que ens uneix; i així, de bon grat, em vaig decidir a ser útil a molta gent accedint als teus precés. Però, igual que en el *Cató el Vell*, el tractat sobre la vellesa que t'he dedicat, he introduït Cató,⁷ ja vell, perquè tractés del tema —ja que cap persona no semblava més apta per parlar d'aquella edat que el qui no sols havia estat vell durant moltíssims anys, sinó que, a més, durant la velle-

sa havia florit per sobre de la resta dels homes—, de la mateixa manera, atès que havíem sentit dir als nostres pares que l'amistat entre Gai Leli i Publi Escipió havia estat la més memorable que es pot esperar, em va semblar idònia la persona de Leli per dissertar sobre l'amistat en els termes que Escèvola recordava que havia emprat. I és que aquest tipus de discurs, posat sota l'autoritat d'homes d'altre temps, i aquests, a més, il·lustres, sembla que té, no sé per què, més autoritat. I així jo mateix, llegint les meves paraules, tinc de vegades la impressió que sento parlar Cató i de no ser jo qui parla.

[5] Però, tal com jo, vell, he escrit a un vell sobre la vellesa, així en aquest llibre, en tant que millor amic, he escrit a un amic sobre l'amistat. En aquell cas ha parlat Cató —més gran que el qual en aquell temps gairebé no hi havia ningú, ni tampoc ningú més assenyat—; ara parlarà sobre l'amistat Leli, home no només savi (perquè aquesta era la consideració que mereixia), sinó que també va excel·lir per l'empremta de l'amistat.

Jo voldria que tu, per un moment, allunyessis de mi el teu pensament i t'imaginassis que és Leli mateix qui parla. Gai Fanni i Quint Muci van a casa del seu sogre després de la mort de l'Africà; ells comencen la conversa; Leli respon, i tot el seu discurs versa sobre l'amistat; si el llegeixes, et coneixeràs a tu mateix.